

et decorum servans modestie atque auctoritatis: gravitatem enim decorum præ se fert, q. d. Virago hæc vestitur interius virtute fortitudinis, exterius gravitate decora. Accedit R. Levi: Induit, inquit, fortitudinis et decoris vestes, quia corporis cupiditatis forti continentia coercet, et decore præclaræque mores instituit, eo quod sanctæ legis semitas interit.

Secundo, alii per fortitudinem et decorem accipiunt omnem virtutem et probitatem mentis: virtus enim a et et vitro cuius est virilitas et fortitudo, dicitur, quasi actio et opus viri fortis et strenui. Unde Cicero, *Tuscul. II.* de et virtutem proprie significare fortitudinem virtutem. « Appellata est, ait, a viro virtus; viri autem propria maxime est fortitudo; » et lib. V *De Finibus*: « Virtus, ait, est vis illa, qua res cuius est virtus, perfecta est; » et *ad Plautum*, lib. X: « Omnia summa consecutus est virtute, ducæ, comite fortuna; » et Virgilius, lib. V *Æneid.*:

Tunc pudor incendit vires, et conscia virtus.

Sensus ergo est, q. d. Hæc virago sindonem non induit, sed vendit, quia non decebat eam veste tam subtili indui, nec ipsa gaudet ornatu externo vestimque splendore; sed internum virtutum virilium et fortium amictum ambit, eoque longe pulchrius se vestit et ornat; per hunc enim virilis efficitur, ut iam non tam femina, quam virago, imo vir esse videatur, juxta id quod monet et sancti S. Petrus, *epist. I.* cap. III: « Quorum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus; sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti et modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. » Idem docet S. Chrysostomus in *Psal. xlv.* ubi addit feminas, licet deformes, posse hanc virtutum formam et pulchritudinem sibi accersere, eamque in immensum augere, cum externam sæpe non possint; insuper cultum externum magis sumptibus stare, internum vero sola voluntate parari.

Tertio, alii melius accipiunt fortitudinem et decorem externum, sed ab interno manantem, q. d. Virago hæc non curat sindones et vestes pretiosas, sed graviter, modeste et honeste se vestit, ut decet feminam fortem et virilem: quare in omnibus ejus gestibus et actibus resplendet fortitudo, id est gravitas, maturitas, robur et vigor virilis animi, et decore, ut est morum honestas, decus et ratio; perinde ac si ejus amictus esset ipsa fortitudo et decore, inquit Abenzera, que internum animi fortitudinem et virtutum decorem indicant et ostendunt. Quare non luxuriant illa corporis ornata, ut cæteræ mulieres philocosmas; sed virtutibus se comit, nempe fortitudine et honestate, ac totius vite decore oruari gaudet, magis quam vestibus sumptuosis. Atque inde provenit, ait Baynus, quod semper sit læta, imo, quo diutius vivit, vel usque ad extremam

senectutem, semper crescentibus animi virtutibus crescit illius lætitia, et gaudium conscientie secure. Mulierculæ que florem ætatis delicias transigunt, et curiosos corporis ornatu sese delectant, et pulchritudine sibi placent, ubi temporis injuria flos ætatis emarcescit, ubi rugata facies nullo sibiio aut purpurisio nilesore velit, ubi vetule contemni creperint; d ficientibus simul viribus et pulchritudine moerent, infelices jam corporis et anime destitute dotibus: quando sapiens mulier potissimum gaudet instante postremo die, quo laborum premia se cepturam novit.

Favet huic expositioni, quod in Septuaginta Valicanis ante hunc versum præmittitur: « Os suum aperuit attente et legitime, et ordinem posuit lingue sue, » et subjungitur: « Os suum aperuit sapienter et congruenter legibus. » Que videtur esse dua interpretationes unius ejusdemque sententie. Nam pro utroque hebreæ, Vulgata et Septuaginta Complutenses habent hunc don taxal, qui proxime sequitur: *Os suum aperuit sapientia, et lex clementia in lingua ejus*, q. d. Virago hæc fortis et virilis, eque ac decora et gratiosa est tam in agendo, quam in loquendo, adeoque fortitudine et decore amicta videtur: nam loquitur sapienter, ideoque constanter et fortiter; atque clementer, ideoque decore et gratiose. Favet et Auctor *Catechæ Græcorum*, qui hunc versum sequenti necesse ex Septuaginta sic legit: « Fortitudinem et decorem induit, lætæque et jucundæ erit in diebus novissimis. Os suum aperit caute et legi consentaneæ, ordinemque et modum præstitit lingue suæ; » ac deinde sic explicat: « Videtur hoc loco exponere virilia sapientie facta. Primo enim aperit os suum prudenter et ornate. Mox eulaxiam venustamque ordinem præfigit lingue suæ. Hinc in operibus misericordiæ aliisque honestis actionibus se se fortem virilemque ostendit. Ex quo tandem sequitur ut novissimis diebus, quando nimirum bonis operibus plena hinc excedet, gaudeat. Tunc enim bonæ honestæque illius actiones apud omnes manifestantur et magnificabantur, multisque et magnis præmiis remunerantur. »

Disce hic modestiam esse vestem et purpuram virtutum. Ipsa enim prodiit et manat ex interna animi virtutibus predicti compositione, illanque ornat ac aliis ostendit; atque hæc est viraginis hujus vestis, quam per periphrasim describens, ait: « Fortitudo et decore inducitur ejus; » virilis enim modestia et gravitas in omnibus gestibus, verbis et actionibus reluens cum decore et gratia, vestis ejus est et cyclos pulcherrima. Quam proinde Tertullianus feminis imitandam et induendam proponens, lib. *De Habitu feminarum*: « Pudicitia, ait, atque honestati christiænæ sat non est esse, verum et videri; tanta enim debet esse plenitudo ejus, ut emanet ab animo in habitum, et cruetur a conscientia in superficiem, ut et foris inspiciat quasi suppellectilem suam. » *Sæp-*

jungit deinde: « Proditæ vos jam medicamentis et ornamentis instructæ Apostolorum, sumentes se simplicitate candorem, de pudicitia ruborem, sepietate oculos verecundia et os taciturnitate, inderentes in aures sermones Dei, annexentes cervicibus jugum Christi; caput maritis subjicite, et satis ornate eritis; manus lanis occupate, pedes doni figite, et plus quam in auro placebunt; vestite vos serico pubertatis, byssino sanctitatis, purpura pudicitia: taliter pigmentatæ Deum habebitis amatorem. »

Allegorice S. Gregorius in *Psal. iv. Pœnit.*: Ecclesia, ait, et anima fidelis vestitur fortitudine, ut tentationibus resistat; ac decore, id est splendore justitiæ, ut operibus justitiæ effulgeat. Rursus fortitudo mentem perseverantem designat, qua quis adversus se pugnat; et decore nitorem puritatis, quo semetipsum exornat. Ideo autem unius et ejusdem vestis fortitudo et decore pares esse dicuntur: quia qui perseverantia in sui abnegatione obliviscitur, minime perfecte virtutis pulchritudine decoratur. Quin imo dum homo prius se abnegans atque mortificans, a studio abnegationis cessat, paulatim ex munditia ad immunditiam, et ex magna perfectione ad magnas imperfectiones declinat. Estque similis statue per somnum a superbo illo rege conspectæ, quæ in auro cepit et in luto finivit, *Daniel. II.*

S. Augustinus vero, serm. *45 De Diversis*, et plenius S. Ambrosius in cap. *XXXI Proverb.*, sub fin. tom. II, cap. x: « Fortitudinem, ait, et honestatem induit, honestatem tanquam byssum, fortitudinem tanquam purpuram: quia fortis lætatur in passione, quia honesta: Speciosi pedes evangelizantium pacem. Et lætata est in diebus ultimis. In diebus ultimis lætatur, quia in mundo hæc juæter tribulatur. Quare pulchre scriptum est: Beati quæ lugent, quoniam ipsi consolabuntur, *Matth. v.* Et Dominus ad discipulos: In mundo pressuram habebitis, *Joan. xvi.* et: Tristitia vestra vertetur in gaudium, *ibidem*. Sine tribulatione unde haberet purpureum indumentum? hinc sciscitanti Propheta: Quare rubra sunt vestimenta tua, et indumenta tua sicut calcæi forcularis? respondet: « Veniar calcavi solus, » etc., *Isaia lxxii.*

Uberius Beda, et ex eo Glossa: « Fortitudo, ait, ad tolerandam perversorum improbitatem; decore ad exercendam virtutum gratiam. Decore, quia operatur justitiam; fortitudo, quia persecutionem patitur propter justitiam: et ideo ridebit in die novissimo, id est gaudebit in retributione regni celestis, quæ dolebat in certamine vite presentis. Mos etenim Scripturæ est pro gaudio risum portare, sicut et Dominus ait: Beati qui nunc flent, quia ridebunt, *Luce vi.* Et beatus Job: Os autem veracium replebitur risu, *Job vii.* Similem sane hinc sententiam Propheta de Domino ac Salvatore hujus fortissimæ mulieris posuit, dicens: Dominus regnavit, decorem induit, induit Dominus fortitudinem, *Psal. xcii.* Cum enim prædicaret Evan-

gelium regni, aliis placebat, aliis displicebat; alii bene loquebantur, alii detrahebant, lacerabant, mordebant, conviciabantur. Ad eos ergo quibus placebat, decorem induit: ad eos quibus displicebat, fortitudinem. Imitare ergo et in Dominum tum, ut possis esse vestis ipsius: esto cum decore ad eos quibus placeat bona opera tua, esto fortis adversus detractores. »

Porro hæc omnia, et sigillatim tres sensus initio datos, facile est assignare B. Virgini. Nam ipsa juxta primum summa pollebat mentis constantia et fortitudine; interius ac exterius pari modestia et decore in omnibus motibus, actibus, loquellis et gestibus, iuxta illud *Psal. xlv.*: « Omnis gloria filie regis ab intus, in fimbriis aureis circumamicta varietatibus. » Secundo, juxta secundum excelebat omni virtute et probitate: habebat enim omnes virtutes in actu heroico, prout decebat matrem Dei: vide dicta cap. vii, 14, ad illa: « Mea est fortitudo. » Tertio, juxta tertium, ipsa ejus corporis species simulacrum erat mentis, juxta prohibitionem. « Bona quippe domus in ipso vestibulo debet agnosci, » ait S. Ambrosius, lib. II *De Virg.* Audi S. Bonaventuram in *Specul. B. Virg.* lect. 2, ex D. Bernardo: « Non sic, ait, timent hostes visibiles castrorum multitudinem copiosam, sicut potestates Mariæ vocabulum, patrocinium, exemplum; launt et perent sicut cæca a facie ignis, ubiqueque inveniunt crebra hujus nominis recordationem, devotam invocationem, sollicitam imitationem. » Et D. Bernardus, serm. 51, art. 3, cap. II: « Sicut magnus ignis effugit muscas, sic ab ardentissima Virgini mente et inflammatissima charitate effugabantur demones, et pellebantur in tantum, quod solum in medio non erant ausi respicere mentem ejus, nec de magna spatio illi propinquare. » Et Richardus Victorinus, cap. *xxvi in Cant.*: « Virgo, ait, tenebrarum principibus terribilis fuit, ut ad eam accedere eamque tentare non presumpserit; deterruit enim eos flamma charitatis, incendebat orationes, et fervor devotionis: stupebant immunem a peccatis. »

Et ridebit in die novissimo. — Primo, alii per diem novissimum accipiunt sabbatum, q. d. Hæc virago strenue operatur per omnes dies hebdomadæ: unde in ultimo, puta in sabbato, juxta legem feriatur, et partis lucris fruitur, ridet et gaudet.

Secundo, alii accipiunt hiemem, q. d. Operatur in æstate, unde quiescit in hieme, et instar formicæ læute vivit cæcis paratis in æstate. Verum hæc frigida sunt.

Tertio, melius Baynus, Jansenius et alii per diem novissimum accipiunt se ipsum et ætatem, et posteriora tempora: Hebr. enim אחרון *acharon*, id est novissimum, significat tempus sequens, futurum et posterum (1).

(1) Hebræice est, ridebitque diem postero, id est non timet sibi. non securo est in tempus futurum, quædam

que verti, *multae filiae fecerunt exercitum*, id est copiam florum, servorum, ancillarum; « sed tu superasti omnes, » quia multos genuisti filios, et plures comparasti servos et ancillas, ut ex illis exercitum conflare et instruere possis, ac acie contra hostes decertare valeas, uti fecit Abraham, *Genes. cap. xiv*. Armena versio apud M. Antonium Abagarum habet: *Multae filiae congregaverunt magnificentiam, acquirerunt iustitiam*.

Sensus ergo est, *q. d.* Tu tua strenuitate et heroicis facinoribus parasti tibi robur, decus, gloriam et opes, quantas nulla ceterarum mulierum; sed is omnes transcendis et superas. Est haec laus viraginis, qua, ut precessit, laudat eam vir suus, ait Beda, et filii beatissimam predicant, dicendo scilicet quod ipsa suo *chail*, id est vigore, valore, industria, robora, opibus, ceteris feminis longe antecellit. Id praestitit B. Gorgonia soror S. Gregorii Nazienzenis, cui hoc ipse dat elogium, *orat. 41*: « Et ut quosdam fuisse demus, qui una aliqua virtute cum ipsa contendere, at hoc certe nomine omnes vicit, quod una virtutes omnes complexa sit. Sic enim omnia praestitit, ut ne medioeriter quidem unum quisquam alius; sic autem ad summum singula, ut vel unum solum pro omnibus abunde sufficeret. » Unde sigillatim nonnulla recensens exclamat: « O squalidum corpus, et indumentum virtute sola florens! O anima corpus pene sine cibo, velut materia experta refinemem! O noctes insomnes, et psalmodium cantus, et stationem ex die in diem indesinentem! etc. O laetymarum fontes, quae ex afflictione seminabantur, ut in exultatione metrent! O nocturnum clamorem nubes penetrantem, atque ad deum pervadentem! O spiritus fervorem ob orationis desiderium, nec caes nocturnus, nec frigora, nec imbres, nec tonitrua, nec grandinem, nec tenebras formidantem! O femineam naturam, quae propter communem salutis certamen virilem naturam superasti, atque illud conspicuum fecisti, masculinum et feminam corporis, non item anime discrimen esse! O ingentem post baptismum castitatem, et sponsam Christi animam in puro corporis thalamo! O amarum gustum, et Evam, tum generis nostri, tum peccati matrem, et impostorem serpentem, et mortem illius contentia speratam! O Christi exinanitionem, et servi formam, et passiones ipsius mortificatione honoratas. »

Symbolice Lyranus hanc gnomem: « Tu supergressa es universas, » de S. Scriptura accipit, quae plures et utiliores veritates includit, quam omnia ceterorum scriptorum monumenta. Hinc S. Augustinus in *Psalm. cxxx*, explicans illud *I Cor. cap. xv, 10*: *Abundantius omnibus laboravi*: « Paulus, inquit, plus omnibus laboravit, quia copiosius omnibus scripsit. » Alii enim Apostoli non scripserunt, alii nec tantum, nec tanta gratia scripserunt. Ubi ergo plus scribitur, plus laboratur; quasi unum scribendi labor tantus sit, ut

nullus alius, quantumvis importunus, cum ille conferendus videatur.

Allegorice S. Augustinus, S. Ambrosius et Beda haec accipiunt de Ecclesia, quae omnes filias, id est Synagogam Iudeorum, scholas Philosophorum sectisque hereticorum omnium (quae filie vocantur, quia idem baptismum, eundem Deum confitentur, sed male ob haeresim) de suis jejuniis, orationibus, elemosynis, quin et prophetiis et miraculis gloriantes, longe vera fide, sapientia, virtute, gratia et gloria transcendit. « Multae, ait S. Ambrosius, fecerunt potentias, multae locute sunt linguis, sciverunt mysteria, demonia excluserunt, res suas pauperibus distribuerunt, corpora sua ignibus remanda traderunt; tamen quia charitatem non habuerunt, inflatae sunt, et laude et premio defraudata remanserunt. Haec vero mulier et flore et fructu abundat, quia charitate plena est, quam spiritus fructum testatur Apostolus ad Galatas, *Galat. v*. Ipsa est botrus vineae dilecta, *Cantic. 13*; ab ea enim procedunt ceterarum perfectiones virtutum, quas Apostolus ad Galatas enumerat dicens: Fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, etc., *Galat. v*. Verum quia in his filiis, quae et potentias fecerunt, defuit caritas, ideo illis dicitur: Fallaces gratiae, et vana species. quia sine caritate sunt sicut eramentum resonans, et sicut cymbalum tingens; nihil sunt, nihil virtutes prosunt. Igitur fallaces gratiae. Ista vero quia quaevis quid intelligeret, quia intellectum custodivit, merito sapiens commendatur. »

Tropologiae haec adaptes anime heroicae, qualis fuit S. Pauli, S. Augustini, S. Athanasii, S. Domitii, S. Francisci, S. Ignatii, etc., qui communes ceterorum Sanctorum virtutes, gratiam et gloriam, per illustriorem Dei gratiam et per heroicam virtutum operationes transcendunt. Igitur in hac viragine describitur emblemata heroicæ anime et virtutis, cui singularis gnomas ex dictis facile est adaptare.

Singulariter vero et eximie hanc Salomonis gnomem B. Virginis sic adaptant Patres et Doctores, *Primo*, S. Bernardinus, tom. II *Canticum*, serm. 2 *De B. Virgine*: « Maria virgo, ait, sanctissima, quae Salvatorem genuit, peperit et aluit; quae jugiter ejus adhesit lateri, quae comes individua nullo fere abfuit itinere, quae intensa prae ceteris invigilavit verbo, et operi ejus, sola Salvatoris actuum insignia opera, mellifera predicationis genera, inaudita contra mundum, et peccatum, et tartareum zabulum divinae severitatis acerrima eloquia, quod eis diu interfuit, sicut Julius vidit, secretius audivit, citius agnovit, propensius retinuit, et Apostolis aliisque discipulis loquentibus edidit, diligentius retulit, melius indidit, fidelius tradidit. » Probat id ex hae gnomem: « Hinc est quod de ea legitur in Evangelio: Maria autem conservabat omnia verba hae, confers in corde

et. Hinc in ejus laudibus legitur: Multae filiae congregaverunt divitias, tu supergressa es universas; licet enim in parabolis loqueretur ad turbas, licet Apostolis omnia nota faceret ut amicis, quaedam tamen credendum est prae ceteris matrem suam, quemadmodum dilixisse, ita etiam propensius erudisse, quaedam et secretius intimasse. Frequenter eam ad montem myrrhae, et ad colles thuris sublimasse, in cellam vinariam occulasse, sui. prout novit et voluit, gloriam dfficam, et supercoelestem revelasse notitiam. Unde Joannes in *Apocal. cap. iv*: De throno, ait, procedebant fulgura, voces et tonitrua, quia mater filii Jesu Christi parabolas, aenigmata, legalia, et mística gesta, dicta, opera avidius exhibit, fidelius creditit, sincerius lucentiusque aliis edidit. »

Secundo, S. Bonaventura in *Speculo*, cap. 11: « Mariae, ait, Deus preparaverat non solum magnitudinem, sed et multitudinem honorum in caelo, ita ut nullus Angelus, nullus Sanctorum ei aequari possit in multitudine et congregatione honorum caelestium, juxta illud: Multae filiae congregaverunt divitias, tu sola supergressa es universas, *Prov. xxxi*. Si filias istas intelligamus animas sanctas, vel intelligentias angelicas, numquid non supergressa es divitias omnium, cum ipsa sit primitiva Virginum, speculum Confessorum, rosa Martyrum, registrum Apostolorum, oraculum Prophetarum, filia Patriarcharum, regina Angelorum? Quid enim de divitiis omnium horum defuit S. Hieronymus enim ait: Mariam si diligentis aspicias, nihil virtutis est, nihil speciositatis, nihil candoris et gloriae, quod in ea non resplendet. » Idem, cap. viii: « Et quia Dominus, ait, opulentissimus opulentissime est tecum, ideo tu es opulentissima sive ditissima secum; ut ita vere dici tibi possit illud *Proverb. 1*: Multae filiae congregaverunt divitias, tu supergressa es universas. Filia Agnes, filia Lucia, filia Cecilia, filia Agatha, filia Catharina, et multae aliae filiae, et multae aliae virgines sanctae, et multae anime juste congregaverunt divitias virtutum et gratiarum, divitias meritorum et premiorum; sed Maria universis divitiis supergressa est excellentissime universas. » Et cap. x: « Supergressa, ait, est Maria cunctas filias, supergressa est in natura, supergressa est in gratia, supergressa est in gloria universas filias, id est universas animas, et universas intelligentias angelicas. »

Tertio, S. Bernardinus, tom. II *Canticum*, serm. 31, art. 3, cap. x, dicit B. Virginem actu illo fidei et obedientiae, quo Angelo Christi incarnationem annunciatis assensit, et assentiendo sese condigne disposuit, ac de congruo meruit ut esset mater Dei, plus meruisse quam meruerunt omnes Angeli et Sancti in omnibus actibus suis, quia scilicet (ut explicat Suarius, disp. 12, sect. iv) eo actu meruit saltem de congruo eam dignitatem (maternitatem Dei) cui excellentior gratia et gloria

quodam modo debebatur. Verba S. Bernardini haec sunt: « Si quis, ait, considerat ad tantum mysterium finalem virginei consensus terminum, clare intelligit, quod omnis dignitas et perfectio inclusa in hoc quod est esse matrem Dei, tam mente, quam carne comprehendatur in eo, quod quidem transcendit in merito in infinitum, quidquid sub Deo homine cogitari vel dici potest. Si igitur terminus tam ineffabilis fuit suo merito proportionalis, oportet quod meritoria perfectio hujus consensus fuerit perfectioni sui termini pariter proportionalis. » Ex hoc principio hanc conclusionem inferat: « Ex his igitur colligi potest, Virginem Beata in conceptionis Filii Dei consensu plus meruisse, quam omnes creaturas, tam Angelos quam homines in cunctis actibus, motibus ac cogitationibus suis: nempe omnes, qui meruerunt, nihil aliud poterant mereri, nisi secundum varios status et gradus gloriae sempiternae; haec autem Virgo in illo admirando consensu meruit totalem fomitis extinctionem, dominium et primatum totius orbis, plenitudinem omnium gratiarum, omnium virtutum, omnium donorum, omnium beatitudinum, omnium fructuum spiritus, cunctarum scientiarum, interoperationes sermorum, spiritus prophetiae, disactiones spirituum, operationes virtutum: meruit fecunditatem in virginitate, maternitatem Filii Dei: meruit quod sit stella maris, porta coeli, et super omnia quod regina misericordiae nuncupetur, ac talis nominis consequatur effectum. Unde merito *Proverb. ult.*, de ipsa B. Virgine Salomon ait: Multae filiae congregaverunt divitias, tu supergressa es universas. »

Quarto, Patres docent B. Virginem gratia et gloria omnes omnino sanctos homines et Angelos, etiam Cherubinos et Seraphinos, longe superare, ac nullam creaturam cum illa comparari posse, utpote quae a solo creatore Deo superatur. Ita D. Epiphanius in *orat. De Laudib. Virg.*: « Solo Deo excepto, ait, cunctis superior existis. » D. Gregorius, lib. I *Regum*, cap. ii: « Mons fuit beatissima Virgo, quae omnem electae creaturae altitudinem electionis suae sublimitate transcendit. » D. Damascenus, serm. *De Nativit. Virg.*: « Hodie, ait, mundi salus inchoavit; exsultate, montes, hoc est ratione praedictae naturae quaeque ad spirituales contemplationis fastigium assurgitis: siquidem clarissimus Dei mors partur, inons, inquam, ille, qui collem omnem ac montem, id est Angelorum atque hominum sublimitatem, exsuperat. »

Quinto, omnes consentiunt B. Virginem sicut gratia, sic quoque dignitate et honore superare omnes Angelos et homines, quia tota Ecclesia hae colit dulia, B. Virginem vero hyperdulia, quae proxime accedit ad latrariam, quae colitur Deus. Juage jam simul omnes honores, qui singulis angelis et hominibus debentur ac deferuntur, omnes erunt duliae, nec unquam pertingent,

quantumcumque increscant, ad hyperduliam B. Virgini debent, quia hæc altioris est ordinis; quare omnes alias dignitates in unum confusas transcendit, sicut aurum dignitate transcendit omne argentum, et cælum transcendit omnia elementa et corpora elementaria.

Ratio a priori est quod B. Virgo colatur ut mater Dei: hæc enim, cum sit dignitas immensa, longe omnes alias transcendit; hinc ei honor pariter et cultus, qui cæteros omnes transeandat, debetur. Materitas Dei enim est dignitas incomparabilis et incomprehensibilis. Ipsa enim est consanguinitas cum Deo eaque proxima, summa et aretissima: quare per eam B. Virgo elevata est, facta quasi ordinis divini, ut eundem Deum habeat filium sibi consubstantialem in humanitate, quem Deus Pater sibi habet *ipsam* et consubstantialem in divinitate. Quare sicut ei dicit Deus Pater: « Filius meus es tu, ego hodie genui te; » sic idem eidem dicere potest B. Virgo. Ipsa ergo præ cæteris omnibus proprie est « mater, filia, sponsa Dei, » puta mater Dei Filii, filia unigenita Dei Patris, sponsa Spiritus Sancti. Quid ergo quantumque est esse matrem Dei? Est esse maternitate quodam modo superiorem Deo, est parere et gignere Deum, est Deo dare suam substantiam, suam essentiam, suum corpus, suam carnem et sanguinem; est habere jus maternum in Deum, velut suum infantem et prolem; est Deum habere sibi subditum ceu filium, ut Deus eam vocet genitricem suam, eam colat ut matrem, amet ut matrem, ei obediat ut matri; rursus ut eam exornet illis dotibus et gratiis, que et matrem Dei et Deum Filium decet: honor enim filii pendet ab honore matris. Quare sicut matrem regis decet esse reginam tanto filio dignam: sic pariter Dei matrem decet esse Deo dignam. Sicut enim turpe esset regi habere matrem eo indignam, vilem et abjectam: sic pariter turpe esset, si Deus haberet matrem se indignam, nec his ornatam dotibus que Deum decet. Hinc matris Dei decus obस्पescens S. Bernardus exclamat, hom. 1 super Missus est: « Utinque stupor, utrinque miraculum, et quod Deus femine obtemperet, humilitas absque exemplo; et quod Deo femina principetur, sublimitas sine socio. »

Idipsum liquet rursus ex eo quod dignitas unionis hypostatice humanitatis cum Deo, in Christo sit plane immensa, que omnes omnium creaturarum dignitates et excellentias in unum confusas longe superat: facit enim hunc hominem, puta Jesum, esse Deum. Hinc autem unioni intime et proxime cooperat est B. Virgo, dum Verbum æternum et suis visceribus corporavit, et carne sua induit. Materitas ergo ejus proxime accedit ad Verbi incarnationem. Unde sicut nihil hæc unione, sic nec maternitate Dei quidquam præstantius, vel ab ipso Deo fieri potest, ut docet D. Thomas 1^a part. *Quæst.* XXV, art. 6; ad 4: « Dicendum, ait, quod humanitas Christi ex hoc

quod est unita Deo, et beatitudo creata ex hoc quod est fructio Dei, et B. Virgo ex hoc quod est mater Dei, habent quamdam dignitatem infinitam ex bono infinito, quod est Deus; et ex hæc parte non potest aliquid fieri melius eis, sicut non potest aliquid melius esse Deo. » Ex quibus colligas quod, licet maternitas Dei, sicut et visio Dei, sit dos et dignitas entitative et absolute finita, utpote que recipitur in intellectu et natura creata, que, cum sit limitata et finita, doni infiniti non est capax; tamen objective et respective sit infinita, quia scilicet utraque respicit tandem in objectum infinitum, quod est Deus. Hinc esse matrem Dei, in morali hominum estimatione et conceptu censetur esse dignitas immensa: quare ita vocatur a S. Epiphania, Anselmo, Barasceno et aliis; quia omnes alias doles et dignitates quibusvis hominibus et Angelis datas, longe transcendit, et a sola unione hypostatice Christo communicata superatur.

Secundo, ex hæc radice et fundamento omnia Virginitatis Deipare charismata et privilegia profunt, inter que graves Doctores, ut Franciscus Suarez, Salazar et alii censent esse hoc, quod B. Virgo sua gratia suisque meritis superet omnem omnium Angelorum et hominum gratiam ac merita, non tantum seorsim sumpta, sed etiam adunata et in unum cumulum collecta, ut si in una bilancis lance ponerentur ista omnia, in altera vero solus Virginitas, hæc illi præponderaret. Unde consequitur ipsam magis Deo esse gratam, dilectam et in pretio, quam sint omnes homines et Angeli simul sumpti: quare ejus preces plus valere apud Deum, quam valeant preces omnium hominum et Angelorum. Mater Dei enim dignior est ut exaudiatur a Deo, quam sint omnes homines et Angeli simul.

Ratio a priori est dignitas maternitatis jam assignata, que plane hanc præcellentiam quasi jure suo deponere videtur. Accedit quod, sicut materfamilias, qua talis, dignior est omnibus suis filiis, servis et ancillis simul sumptis, tanquam mater, caput et princeps totius familie: sic et B. Virgo a Christo constituta materfamilias sue Ecclesie, omnibus ejus filiis et fidelibus, etiam simul sumptis, dignior sit oportet. Unde S. Irenæus: « Quid est, ait, quod sine Marie consensu non perficeret incarnationis mysterium? quia nempe vult illam Deus omnium honorum quæ nunc proprium; » et S. Gregorius, lib. 1 *Ineg.* cap. 1. « Mons fuit beatissima Virgo, que omnem electe creaturæ altitudinem electionis sue sublimitate transcendit. »

Insuper B. Virgo, quia mater Dei effecta est regina omnium Angelorum et hominum, ut omnes ei se sublece, ejusque se subditos, imo servos profiteri, atque illam ceu dominam, principem et pleno jure reginam suam agnoscere debeant, imo gaudeant et optent. Atqui honor et dignitas Regine superat omnes dignitates Deum,

Baronum, Comitum illi subditorum, etiam simul sumpta, quia est transcendens et altioris ordinis, ac par regie majestati. Ergo pariter B. Virgo, quia regina cæli et terræ, regina hæc majestate superat omnes dignitates omnium Angelorum et hominum, utpote sibi subditorum, etiam adunatas et in unum confusas.

Denique B. Virgo, quia mater Dei, a S. Anselmo et Patribus vocatur et revera est mediatrix totius Ecclesie et omnium fidelium, quia ipsa proxime cooperata est incarnationi Verbi, et consequenter redemptioni nostræ. Rursus per illam ceu matremfamilias et mediatrix, Deus Martyribus distribuit fortitudinem, Virginibus castitatem, Apostolis zelum, Confessoribus patientiam, Anachoretis austeritatem, Religiosis humilitatem, pauperum, obedientiam, conjugibus continentiam et fidem conjugalem, ac cæteris fidelibus suas dotis, virtutes et gratias cuique congruas et proprias. Quare hæc omnes ipsa perfectius et eminentius in sese habeat oportet: sicut causa universalis, v. g. cælum eminenter in se continet omnes perfectiones corporum elementarium, quas ipsa causat et producit; quare sicut cælum superat omnia terrena, ignis calore superat omnem calorem a se productum, et sicut sol suo splendore vincit et obscurat omnem lucem aeris et stellarum, utpote a se productam: sic pariter gratia, et consequenter gloria B. Virginitatis, superat omnem gratiam et gloriam fidelium omnium. Rursus, sicut caput sensum, rationem, motum et directionem influens in cætera membra, his omnibus etiam simul sumptis longe antecellit (plus enim habet rationis et sapientie solum caput, quam omnia membra simul sumpta): sic etiam gratia B. Virginitatis gratiam cæterorum omnium simul sumptorum præcellat oportet, quia est gratia capitis, quam proinde non sibi solum accipit, sed velut caput eandem in cæteros fideles pro cuiusque capacitare transfundit.

Porro etiam si Christus gratiam et gloriam Angelis meruerit, nec illam eis B. Virgo impetravit aut distribuerit, ut proprie Angelorum mediatrix dici nequeat: hæctamen mediatrix eorum dici potest, quod una sit in cælis Ecclesia, Angelorum et hominum beatorum; quare eam Christus et B. Virgo effecerint ut ruine Angelorum, lapsu demonum facte, per homines sarcentur, unaque integra et plena, omnibus numeris perfecta et beata Ecclesia triumphans ex utrisque constarentur, ne fit ut Christus Angelorum mediator, et B. Virgo mediatrix dici queat, quia magnum eis bonum contulit, scilicet reipublice et Ecclesie eorum lacere redintegrationem, indeque gaudia mutua, que beatitudinem Angelorum accidentalem mire adaugent. Gaudent enim mirifice Angeli de Apostolorum zelo et fructu, de Martyrum invicta constantia, de angelica Virginitate castitate, etc., atque eorum merita, triumphos, gloriam et premia sua resimant per communionem

charitatis et Ecclesie. Hæc enim facit ut, quod unius Beati est, id alterius quoque fiat, adeoque quisque beatus fruatur et gaudeat de bono alterius, perinde ac si id suum propriumque foret. Quare cum omnes Angeli simul hanc suam ruinam per homines restaurationi mereri et impetrare Requirerint, sed id præstiterit Christus, et post perque Christum B. Virgo, hinc sequitur plus eam apud Deum gratia valere, plusque ab eo impestrasse, Ipeis etiam Angelis, quam omnes Angeli simul juncti sibi impetrare poterint, ac proinde B. Virginem tam gratia quam gloria, omnes Angelos simul sumptos transcendere et superare. Unde S. Anselmus ait per B. Virginem totum mundum esse erectum, et totam rerum naturam esse renovatam. Et B. Petrus Damianus, sermone *De Assumpt.*, ad illa: *Electa ut sol*: « Electa, ait, sed præcæta ut sol, quia sicut sol solus orbem illuminat, sic hæc sola solidior lumine et Angelos et homines illustrat. » Denique S. Bernardus et « Maria, ait, omnibus misericordie sinum aperuit, ut de plenitudine ejus accipiant universi, peccator veniam, justus gratiam, Angelus lætitiæ, talia Trinitatis gloriam (1). »

30. FALLAX GRATIA, ET VANA EST PULCHRITUDO; MULIER TIMEANS DOMINUM IPSA LAUDABITUR. — Hebræice, *medicatum gratia, et vanitas pulchritudo; mulier timeans* (vel *timor*, utrumque enim significat hebræice אֵתִירִית *irath, q. d.* Qui est timor Domini, vel qui ita timet Dominum, ut videatur esse ipse timor) *domini ipsa laudabitur*; Syrus, *mentitur decore, infructuosa est pulchritudo, etc.*; R. Salomon, *mulier laud laudibus extollenda, quod forma præcellat, cum omnia sint quid inane et merum mendacium; mulier vero qua Deum vereatur, hanc solum laudibus est celebranda. Idem per mulierem hanc mystice accipit S. Scripturam et legem Dei. Septuaginta hic variant; nam Vaticanæ habent: *Fallaces gratia, et vana pulchritudo; mulier enim intelligens benedicitur: timorem autem Domini ista laudet, quo ultima videntur esse duplex versio ejusdem sententie Hebræe. Computantes et Regii, *medicatus gratia et vana pulchritudo non est in te; et S. Ambrosius, *fallaces* (S. Augustinus, *falsa*) *gratia, et vana species; mulier prudens* (S. Augustinus, *sapientis*) *benedicitur: timorem autem Domini ista laudet*; sicque mystice exponit. *q. d.* Vane sunt virtutes sine charitate; timor enim Dei filialis est amor et charitas. Auctor *Calena Græc.* sic legit, sicque mystice explicat, *medicatus gratia, et vana mulieris pulchritudo nulla est in te; mulier prudens apud omnes bene audit. Ipsa autem timorem Domini laudet et extollat*: « Multa, inquit, sunt artes et disciplinae externe sapientie, que hominem ad sepellicium et distrabunt. Verum divina sapientia, vera illa et salutaris pulchritudo ornata, excellit***

(1) Que sequuntur, videntur esse non confirmationem verborum mariti, sed auctoris epiphonema, quo matrisfamilias omnibus numeris perfecte communitatem suam habent.

rimos habet fructus mentis; de quibus Apostolus ad Galatas, cap. v, scribens ait: Fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.»

Idem docent S. Antoninus, IV part. tit. xv, cap. x; Canisius, lib. I De B. Virgine, cap. xii; Suarez, tom. II, in III part. disp. 2, sect. II; Barradius, lib. VI, cap. IX. Dominicus S. Brigitta in *Serm. avget.* cap. xii: « Quemadmodum, inquit, Deus et Angeli de Virginis anime venustate gratulabantur in caelis, ita etiam gratissima ejus corporis pulchritudo omnibus eam cernere cupientibus nullis fuit et consolatoria in terris; » et lib. V, post interrog. 9, Christus Dominus singula suae genitricis membra dilaudat, et mystice eorum pulchritudinem declarat; et lib. I, cap. II, matri suae haec dixisse perhibetur: « Angeli considerant alter alterius pulchritudinem, et pulchritudinem omnium ammirantur et omnium corporum admirantur; sed animae tuae pulchritudinem vident esse super omnia quae creata sunt, et corporis tui honestatem excellere omnes homines qui creati sunt, et sic omnes Angelos, et omnia quae creata sunt, excellit pulchritudo tua.»

Addit S. Ambrosius, lib. De *Instit. virg.* cap. VII, loquens de Deipara: « Tanta, inquit, erat ejus gravitas, ut non solum in se virginittatis gratiam servaret, sed etiam his quos viseret integritatis insigne conferret; visitavit Joannem Baptistam, nec immerito mansit integer corpore, quem in tribus mensibus oleo quodam suae presentiae, et integritatis unguente Domini mater exerevit. » Aleais, III part. suae *Theol.*, Quest. IX, num. 2, art. 3: « Beata Virgo, inquit, suo aspectu concepiscntiae motus exstinxit. » S. Thomas, in III part., dist. III, Quest. I, art. 2, quaestione. 1, ad 4: « Gratia, inquit, sanctificationis in B. Virgine non tantum repressit in illa motus illicitos, sed etiam in aliis efficaciam habuit, ita ut, quamvis esset pulchra, a nullo unquam potuerit concipi. »

Denique Rupertus, lib. III in *Cant.*, in illud cap. IV: « Quam pulchra es, amica mea! oculi tui columbarum, septem Deiparae virtutes in septem corporis membris significatas esse animadvertit, propter quas a sponso laudatur, et formosa ab Angelis et hominibus jure optimo reputatur: « O pulchritudo, inquit, admirabilis, quam sic admiratur et collaudat pulcherrimus auctor pulchritudinis! Septem preconiis consideravit oculos, capillos, dentes, labia, genas, collum et ubera, et pro singulis dilectis singula decantavit dignae collaudationis capitula: laudatur in oculis simplicitas, in capillis cogitationum tuarum munditia, in dentibus innocentia, in labiis doctrina, in genis verecundia, in collo humilitas, in uberibus tuis admiranda cum fecunditate virginitas. »

Quocirca S. Dionysius Areopagita, conversus a Paulo, ab eoque missus ad B. Virginem, ejus inestim aspectu tanta est suavitate perfrusus,

tantaque admiratione correptus, ex ea quam in Virgine plusquam mortale pensensit dignitatem, ut, nisi a magistro Paulo (nam sic ad eum ipse scripsit) fuisset de veritate informatus, deam pro dubio existimasset, ac pro dea habitum adorasset. Tanta erat universae Ecclesiae de B. Virgine opinio, ea de ejus virtute concepta existimatio, utpote quae vel ipso vultu Dei matris praese ferret dignitatem, omnesque se intuentes .aa compneret majestate, internosque affectus miris modis mitigaret. Circumfertur haec de re epistola S. Dionysii ad S. Paulum, quam recitat noster Christophorus a Castro in *Hist. Deiparae*, cap. XIX, in qua inter cetera sic ait: « Ductus fui ad Deiformem presentiam altissime Virginis, et tam me immensus divinus splendor circumfulsit exterius, et plenius irradiavit interior; tanta etiam in me omnium odoramentorum superabundavit fragrantia, ut nec corpus infelix, neque spiritus possit totius ac tante aeternae felicitatis insidiosa sustinere. Defecit cor meum, defecit et spiritus, tanta gloria majestatis oppressus. Testor, qui aderat in Virgine Deum, si tua divina concepta mente non me docuissent, hanc ego verum Deum esse credidissem: quoniam nulla videri major esse possit gloria Beatorem, quam felicitas illa, quam ego infelix nunc, tunc vero felicissimus degustavi. »

31. DATE EI DE FRUCTU MANUUM SUARUM, ET LAUDENT EAM IN PORTIS OPERA EIUS. — Aquila, laudant eam in portis operata eius; Septuaginta Vaticani pro manuum habent labiorum; Date, inquit, et de fructu labiorum suarum. Verum Regi, Complutenses, S. Ambrosius, S. Augustinus et Auctor *Catena Graecor.* ex Septuaginta legunt manuum, non labiorum, haecque videtur prisca et sincera Septuaginta versio. Respondet enim Hebraeo et Vulgate, ac Aquile, Symmacho et Theodotioni, qui constanter vertunt manuum; quare Septuaginta vortuntur *ἡγῖον*, id est manuum, quod deinde a Scribis deflectum videtur in *ἡγῖον*, id est labiorum (1).

Sensus ergo est, q. d. Cum virago haec manibus strenua, tot opes sibi et familiae peperit, digna nunc est ut iis proficiatur. Date ei ergo bibere vinum delicatum, quod proculit vinea quam ipsa plantavit: date illi vestem byssinam et purpuream: vestite illam sindone, quam ipsa manipulis suis filavit et texuit: mensam opparam illi instruite ex annona emulgena et pretiosa, quam ipsa suo labore comparavit: gaudet suppellectilia aurea et argentea, qua ipsa domum suam industria adornavit. Scriplum est enim: « Labores manuum tuarum manducabis; beatus es, et bene tibi erit. » *Psalm.* CXXVII, 2.

Secundo, Aben-Ezra: *Date*, inquit, scilicet laudes ei, id est laudate eam, juxta illud: « Date Domino hoc vestro gloriam, » *Serm.* XII, 16; et: « Date gloriam laudi ejus, » *Psalm.* LXX, 2. Et

(1) Sensus est: Laudate eam, uti merentur opera ejus

sensus erit, q. d. Date laudem operibus ejus, quae manibus operata est. Imo et ejus opera laudent eam in portis, coram cuncto magistratus populi-que totius.

Si cum Septuaginta Vaticanis pro manuum legas labiorum, sensus erit, q. d. Date, id est offerte, ei fructum sermonum suorum, quibus suos ad huc timorem, prudentiam et probitatem instruxit: offere illi proles, servos, ancillas, etc., ejus insigniam bene moratos, probos, industrios, ut de iis velut fructibus suis gaudeat, ac propter illos ipsam laudate et celebrate. Rursum orationis, recteque loquendi et sermoenandi copiam ab illa petito et accipite, ait Auctor *Catena Graec.* Aut, q. d. Haec virago labiis suis non est abusa ad convicia, jurgia, rixas; sed bene iis usa ad Dei laudem et proximorum utilitatem; nulli d-traxit, sed d omnibus honeste locuta est; nulli maledixit, sed omnibus benedixit. Ergo simili modo nullus de ea male loquatur, omnes eam laudent, omnes eam benedificent, nemo maledicere, aut male de ea loqui audeat.

ET LAUDENT EAM IN PORTIS OPERA EIUS. — q. d. Jaudent illi patrum et avorum facta, opes, decora, ab iisque se laudent: ab heroica haec sua, non aliena promit, ab iisque se laudabilem efficit. Nam cum sit gravis, modesta et verecunda, de se modeste tacit, nec ipsa verbis se jactat, sed opera ejus strenua et magnifica, ipsa etiam tacente, loquuntur ejus laudes; idque non tantum domi, ut ex his laudetur a domesticis; sed etiam in portis, id est palam et in publico magistratus iudicumque consensus, ubi viri sapientes et nobiles ejus opera heroica admirantes celebrant, et laudibus in caelum vehunt; idque tum ad ejus laudem et gloriam, tum ad aliorum exemplum, ut ejus laus ceteris sit stimulus ad virtutem.

Septuaginta eodem sensu vertunt: *Et laudent in portis vir ejus*, q. d. Iudices et principes populi, qui in portis more prisco considere solent, laudent et felicem praedicant ejus virum, qui talem uxorem et virginem nactus sit, quae tot bonis, opibus, fama et gloria ipsum, totamque ipsius familiam emularit.

Allegorice et analogice, Ecclesia et anima sancta audiet in hora mortis, et in die judicii a Christo Judice, et a sanctis Angelis: « Date ei de fructu manuum suarum, » scilicet, date ei mercedem et gloriam pro merito heroicorum operum, quae manibus operata est. Ita Salomus: « Haec, ait, sunt verba Christi dicenda ad Angelos in die judicii: Date ei de fructu manuum suarum, et laudent eam in portis opera ejus, » ut scilicet in portis caeli inscribantur fortia ejus facinora, quae aeternam ejus laudem omnibus caeli incolis perpetuo representant, ut ipsi illa Deumque in illis perpetim laudent et celebrent. Ejus victoriae et tropaeae que retulit de mundo, carne, diabolo insculpantur valvis paradisi, velut perennia virtutis et fortitudinis ejus, Deique gratiae encomia.

Imo, sicut Christus in caelo servabit sacra suae passionis et vulnerum stigmata, sic et Sancti ibidem suas ostentabunt vibices et cicatrices, quasi perennes Dei suique laudes et preconiis. Ibi crucifixa ignea laudabit S. Laurentium, sagitta S. Sebastianum, crux S. Andreae, etc, ibi enim quemque laudabant non verba, sed verbera; non dicta, sed facta; non lingue, sed manus et opera.

Hoc cogita, o Chrisi athlete, dum arduum opus aggredieris, cum dura ingruit tentatio, persecutio, mors, martyrium. Propone tibi aeternam laudem et gloriam, quam, si illud superes, consequeris; labor et dolor brevi transit, sed merces et gloria ejus perennabit in omne aevum: laudabunt te Deus, Angeli et Coelites universi quod te ipsum viceris, quod mundum calcaveris, quod tormenta superariss. « Mome taneum enim et leve tribulationis nostre, aeternae gloriae operatur in nobis. » Unde S. Gr. gorius, lib. VI *Moral.* cap. xv, cujus titulus est: *Vies iudicis est porta regni.* « De his portis, inquit, salomon iterum dicit: Date ei de fructu manuum suarum, et laudent eam in portis opera ejus. Tunc quippe sancta Ecclesia de fructu manuum suarum accipit, cum eam ad percipiendam caelestia laboris sui retributio attollit. Tunc eam sua opera in portis laudant, quando ejus membris in ipso regni aditu dicitur: Esurivi, et dedistis mihi manducare; sitivi, et dedistis mihi potum; hospes eram, et collegistis me; nudus, et cooperistis me, *Muth.* XXV. Filii igitur hujus aevuli antea portam elati sunt, sed in porta contentur: quia amatores gloriae aevuli in presenti vita superbiunt, sed in ipso regni aditu aeterna animadversione feriuntur. » Accedit Beda: Date, inquit, ei mercedem in caelo, quia fructum spiritus proferre satagit, scilicet charitatem, gaudium, pacem, benignitatem, modestiam, continentiam, fidem, patientiam.

Audi S. Ambrosium in hunc *Proverbi.* locum, et S. Augustinum, serm. 43 *De Diversis*: « Laudatur in portis vir ejus. Portus nostrorum laborum est videre Deum, laudare Deum. Hoc docet Joannes in Apocalypsi, dum Beati in regno caelorum se nutu invitant, dicunt: Gaudemus et exultemus, et demus gloriam Deo, *Apocal.* XIX. Non tibi dicitur: Labora, vestis servos, vestis te ipsum, orna te purpura, da escam ancillis, attende ne extinguatur lucerna, sollicitus esto, surge de noctibus, aperi manuum pauperi, trajice de colo in fumum: non erant opera necessitatis, ubi nulla indigentia; non erant opera misericordiae, ubi nulla miseria. Non enim frangis pauperi panem, ubi nemo mendicat; non suscepis peregrinum, ubi quilibet in patria quiescit; non visitas aegrotum, ubi omnes perpetua potiuntur sanitate; non vestis nudum, ubi cuncti aeterna vestiti sunt luce; non mortuum sepelis, ubi omnes sine termino vivunt. » Subjecti quale erit in beato otio Sanctorum negotium: « Nec tamen ista non agendo eris otiosus. Quid ergo facies? Docet Propheta: Ut videam voluptate-

tem Domini, *Psal. XXVI*; videbis quem desiderasti, eumque laudabis indefinenter. Hunc recipies fructum. Tunc poteris illa una, quam poposcisti dicere: Unam petii a Domino, hanc requiram, ut in habitem in domo Domini omnes dies vite mee, *Psalm.* Tunc mors ultra non erit, neque luctus, neque dolor. Tunc laus, exultatio et gaudium comprehendet, et fugiet dolor, et tristitia et gemitus, *Isaia XXXV*. Tunc erit Deus omnia in omnibus, *I Cor. XV*. Tunc laudabitur in portis vir ejus: quia beati qui habitant in domo tua, Domine, in secula saeculorum laudabunt te, *Psal. LXXXIII*, qui vivis et regnas in aeternum. Amen. »

Hae omnia facile est adaptare B. Virgini, quae transcendentium laborum et dolorum suorum fructum et gloriam praestant omnibus Sanctis et Angelis percipi in caelo, ibique ob heroicae suae humilitatis, patientiae, charitatis, etc., opera laudatur ab Angelis et Caelitibus omnibus. Audi S. Joannem Damascenum, orat. 2. *De Dormit. B. Virginis*, loquentem de ejus assumptione in caelum: « Hodie, inquit, die choreas agunt Angeli, plaudunt Archangeli, Virtutes concelebrant, Principatus exsultant, Potestates letantur, Dominationes gaudent, Throni festum diem agunt, Cherubim audibus effrunt, Seraphim gloria afficiunt: nec minus ipsi gloria afficiuntur, eam gloriae parenti gloriam tribuunt. » Et post nonnulla assertit Angelos omnes dormitioni Virginis interfuisse: « Quantumvis enim, inquit, summo Regi assent, illius tamen matrem, et omnibus rebus conditis excellentiorem stipare oportebat. » Idem, orat. 1. *De Nativit.*, alloquens S. Joachim et Annam: « Vos, inquit, Angelis superiorem, nunc autem Angelis dominantem filiam extulistis. » S. Athanasius, serm. *De Deipara*: « Bealam, inquit, te praedicant omnes Angelorum et terrestrium hierarchiae, quae et in caelis benedicis, et in terris beata praedicaris. » Et singularum hierarchiarum benedictiones, quibus eam celebrant, designat S. Ephrem, serm. *De Laudib. Virgin.*: « A99, inquit, canticum Cherubim et Seraphim, et hymnodia Angelorum: ave, praeclarissimum hierarchiarum coelestium ornamentum. » Sophronius inter opera S. Hieronymi *De Assumptione Virg.*: « Haec, inquit, dicitur terribilis ut castrorum acies ordinata, nullis freta et vallata Sanctorum agminibus: siquidem terribilis suis facta virtutibus, ut castrorum acies admodum ordinata, hinc inde Angelorum sanctorum fulta presidiiis, pulchra ut luna, imo pulchrior quam luna, quia jam sine defectu sui coruscet coelestibus illustrata fulgoribus. » S. Augustinus, serm. 33. *De Sanctis*: « Si caelum, inquit, te vocem, altior es; si matrem gentium dicam, praecedis; si dominam Angelorum vocitem, per omnia te esse probaris. » S. Epiphanius, serm. *De Laudib. Deiparae*: « Conspicio,

inquit, Virginem ab Angelis adorari. Gabriel in primis salutat: Ave, gratia plena. » Et infra: « O Virgo incomprehensi mysterii ferens miraculum, quae fidem ter optatam orbi praedicasti; Virgo sublimior facta, et superior ipsis Cherubim et Seraphim, placens Christo regi, a Deo in honore habita tanquam ancilla digna et mater. » S. Bonaventura in *Cartis*: « Tibi, inquit, omnes Angeli et Archangeli, tibi Throni et Principatus fideliter deserviunt; tibi omnes Potestates et Virtutes colorum, et universae Dominationes obediunt; tibi omnes Chori, tibi Cherubim et Seraphim existentes assistunt; tibi omnis angelica creatura incessabili voce proclamant: Sancta, sancto, sancta Maria Dei genitrix, mater et Virgo. » S. Bernardus Senensis, *Serm. IV De Nativit.* cap. vi: « Tot, inquit, creaturae servant gloriae Virginis Mariae, quot servant Trinitati; omnes nempe creaturae quocumque gradum teneant in creatis, sive spirituales ut Angeli, sive rationales ut homines, sive corporales ut caeli et elementa, sive damnati, sive beati; omnia quae divino imperio sunt subjugata, gloriae Virginis sunt subjecta. Ille enim qui filius Dei est et Virginitas, benedictae matri famulatur in terra, » juxta illud *Luce 11*: « Erat subditus illis. » Claudat Sanctorum agmen Doctor Angelicus, qui, 1. part. *Quest. XXV*, art. 3, ad 4, aureum hoc B. Virgini dat elogium: « B. Virgo, ex hoc quod est mater Dei, habet quandam dignitatem infinitam ex bono infinito, quod est Deus; et ex hac parte non potest fieri aliquid melius ea. »

S. Gregorius Nazianzenus in *Disticis*: « Perpetuam sempiternae gloriae curam habet; nam haec praesens quotidie homines fallit. »

Boetius, lib. II *De Consolat.*: « Infalli vero atque finiti nulla unquam poterit esse collatio. Ita fit ut quamlibet prolixi te corporis fama, si cum inexhausta aeternitate cogitur, non parva, sed plane nulla esse videatur. »

Habacuc cap. III: « Incurvati sunt colles mundi ab itineribus aeternitatis ejus. »

Sixtus Philosophus in *Sentent.*: « Immortales crede te manere in judicio honores et penas. »

« Si octoginta aut centum annos laborantes in opere Dei vixerimus, non pari tempore regnaturi sumus in futuro, sed pro predictis annis omnium nobis saeculorum regna tribuentur. » S. Antonius apud Athanasium.

« Nullus labor durus videri debet, nullum tempus longum, quo gloria aeternitatis acquiritur. » Angeli apud Bedam lib. III *Histor.* cap. XIX.

Aleam jactis de aeternitate, jactus unicus et irrevocabilis est: vide ergo ut pro senione non ceenum, sed caelum jactas.

« Beati qui habitant in domo tua, Domine, in secula saeculorum laudabunt te. »

VIVE AETERNITATI.

FINIS.